

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра цивільного процесу

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-практичної конференції
до 150-річчя від дня народження
Є. В. Васьковського**

*м. Одеса,
8 квітня 2016 року*

Одеса
«Юридична література»
2016

Черемнов Д. В.

*к. ю. н., асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗМІСТ ПРЕЗУМПЦІЇ ДІЄЗДАТНОСТІ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Незважаючи на істотний інтерес до презумпцій в теорії права і процесуально-правових галузях, значення даної категорії проявляється в регулювання цивільних процесуальних правовідносин. Правова цінність процесуальних презумпцій зводиться до того, що презумпції виступають в якості інструменту для вирішення різних завдань правового регулювання: спрощення судових процедур та встановлення негативних наслідків недобросовісної поведінки осіб, які беруть участь у цивільній справі, тощо.

Загальноправові презумпції застосовуються у будь-якій галузі права, тому досліджуючи презумпції цивільного процесуального права, має сенс проаналізувати лише ті загальноправові презумпції, які мають певні особливості застосування у цивільному судочинстві. До них можна віднести зокрема презумпцію цивільної процесуальної дієздатності повнолітньої особи, що звернулася за судовим захистом, тощо.

Презумпція дієздатності повнолітньої особи, яку деякі автори відносять до фактичних презумпцій. Так, В. Масюк вказує, що зазвичай, презюмується, що особа, яка подає позов, наділена цивільною процесуальною дієздатністю. Суд відкриває провадження у справі, не перевіряючи у такої особи наявності цивільної процесуальної дієздатності та не вимагаючи від неї відповідних підтверджень [1, с. 74].

Однак як стверджує О. А. Мохов, презумпція дієздатності ґрунтується на тому факті, що більшість громадян (фізичних осіб), які досягли повноліття та не мають суттєвих дефектів здоров'я з урахуванням даних медичної науки, здатні розуміти значення своїх дій та керувати ними, відповідно, набувати цивільні права та виконувати обов'язки. В силу цього не вимагається спеціального рішення якого-небудь органу з цього приводу. Інше вирішення даного питання призвело б до складнощів, громіздкої, економічно витратної процедури визначення даного факту, що не є виправданим.

Дана презумпція безпосередньо пов'язана з іншою презумпцією презумпції психічного здоров'я людини (ст. 3 Закону України від 22.02.2000 року № 1489-III «Про психіатричну допомогу» [2]: кожна особа вважається такою, що не має психічного розладу, доки наяв-

ність такого розладу не буде встановлено на підставах і в порядку, передбачених цим та іншими законами України).

Таким чином презумпція дієздатності особи, що досягла встановленого законом віку, безумовно діє до тих пір, поки, по-перше, не з'являться обґрунтовані сумніви у здатності особи розуміти значення своїх дій та керувати ними, по-друге, ці сумніви не будуть підтверджені компетентним органом відповідно до встановленого законом порядку, і громадянина не буде визнано недієздатним.

Дану презумпцію, на думку О. А. Мохова, можна віднести до категорії правових спростовних презумпцій [3, с. 7].

Дійсно, презумпція дієздатності особи, яка звернулася з позовом до суду, прямо не закріплена в законі, однак її зміст можна встановити шляхом аналізу кількох норм процесуального закону, зокрема ст. ст. 29, 119 та 121 ЦПК.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 29 ЦПК здатність особисто здійснювати цивільні процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді (цивільна процесуальна дієздатність) мають фізичні особи, які досягли повноліття, а також юридичні особи [4].

Стаття 119 ЦПК не вимагає від позивача надання документів, які підтверджували б факт досягнення ним повноліття та, відповідно, отримання повної дієздатності, однак дана обставина може бути встановлена судом із змісту позовної заяви та доданих до неї матеріалів. В протилежному випадку втратило б сенс положення п. 2 ч. 3 ст. 121 ЦПК, відповідно до якого суддя повертає заяву позивачу, якщо вона подана недієздатною особою.

Таким чином, з аналізу змісту положень ст. ст. 29, 119 та 121 ЦПК можна стверджувати про наявність правової презумпції дієздатності особи, яка звернулася з заявою до суду, якщо з самої заяви або доданих до неї документів не витікає протилежне. Дана презумпція може бути спростована під час подальшого розгляду справи судом, що матиме наслідком залишення заяви без розгляду (п. 1 ч. 1 ст. 207 ЦПК).

Класифікуючи презумпції за джерелом їх закріплення, можна виокремити ще одну підставу для класифікації, на матеріально-правові і процесуальні. Із цього слідує, що презумпція дієздатності є саме процесуальною презумпцією у цивільному процесі.

Процесуальні презумпції в процесі судового правозастосування вирішують головним чином службові (забезпечувальні) завдання по дотриманню прав і гарантій учасників судочинства. Вони є певним правовим інструментом, завдяки якому досягаються цілі правового регулювання цивільних процесуальних правовідносин.

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що презумпція дієздатності учасника процесу є по-перше непрямою презумпцією, тобто такою, що прямо не встановлена в законодавстві, і відповідно її зміст можливо виокремити шляхом логічного аналізу, по-друге спростовною, оскільки допускається її спростування і по-третє процесуально-правовою, оскільки вона закріплена в положенні саме цивільно-процесуального кодексу України. Відповідно презумпція дієздатності покликана зменшити обсяг доказового матеріалу, оскільки у випадку її відсутності, будь-яка особа, звертаючись до суду, неодмінно повинна була б доводити факт своєї дієздатності і підтверджувати це певними доказами.

Л і т е р а т у р а

1. Масюк В. В. Правові та фактичні презумпції в цивільному судочинстві // Підприємництво, господарство і право. — 2008. — № 2. — С. 73–75.
2. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22.02.2000 року № 1489-III // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 19. — Ст. 143.
3. Мохов А. А. Презумпция дееспособности лица, достигшего установленного законом возраста, и ее применение в судебной практике // Арбитражный и гражданский процесс. — 2004. — № 12. — С. 6–10.
4. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 40–41, 42. — Ст. 492.

Акімова А. О.

*асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ СУДАМИ ПРО ТЛУМАЧЕННЯ ЗАПОВІТУ

Особливість спадкових правовідносин полягає в тому, що на момент їх виникнення не можливо безпосередньо визначити та перевірити, яким саме було волевиявлення заповідача. В таких випадках його воля може бути викладена неоднозначно або незрозуміло, що позбавляє можливості її виконання належним чином спадкоємцями та нотаріальними органами. Наявність зазначених життєвих обставин та необхідність їх нормативного врегулювання обумовила появу у Цивільному кодексі України новели, щодо тлумачення змісту заповіту, вона не передбачає можли-